

4. Фецько І. Структурні моделі складених термінів із компонентом «музей» (на матеріалі термінології музейництва). Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». 2014. № 791. С. 163–169.
5. Куньч З. *Українська риторична термінологія: історія і сучасність*. Вид-во Національного університету «Львівська політехніка», 2006. С. 130–135.
6. Чуєшкова О. Про поняття оптимальної довжини терміна (на матеріалі економічної термінології). Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2008. № 620 : Проблеми української термінології. С. 95–99.
7. Коваль А. Практична стилістика сучасної української мови. Вища школа, 1987. 348 с.
8. Локайчук С. Терміни-словосполучення в сучасній українській археологічній науці. Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки Філологічні науки. Мовознавство. 1, 2011. С. 71–76.
9. Тлумачний словник з інформатики. Дніпропетровськ, Національний гірничий університет, 2010. 600 с.
10. Левченко О., Лотоцька Н. Розмежування понять фразеологізм та колокація в сучасному мовознавстві (на матеріалі корпусу текстів Романа Іваничука). Актуальні питання іноземної філології: науковий журнал Луцьк. 2019. С. 193–199.
11. Дружб'як С. Терміни-фразеологізми в економічній терміносистемі (на матеріалі німецької мови). Нова філологія. Запоріжжя: ЗНУ, 2009. № 36. С. 224–228.
12. Продан Ю. Поняття *термін-фразема* у лінгвістиці. Термінологічний вісник. 2013. Вип. 2(1). С. 116–121.

УДК 811.161.2:342.78

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2023.29.1.15>

КОЛЕКТИВНЕ ОБГОВОРЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ПРОБЛЕМ ЯК СКЛАДОВА ДІЛОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

COLLECTIVE DISCUSSION OF PROFESSIONAL PROBLEMS AS A COMPONENT OF BUSINESS UKRAINIAN

Мунтян О.О.,

orcid.org/0000-0002-7004-0249

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри філології та перекладу

Київського національного університету технологій та дизайну

У статті досліджується специфіка навчання майбутніх філологів колективному обговоренню професійних проблем у формі дискусії. Актуальність теми статті полягає у тому, що сучасному суспільству потрібні люди, які вміють не тільки самостійно знаходити оптимальні розв'язання складних питань, а й працювати в колективі, проявляти гнучкість і творчість, не губитися в нестандартних ситуаціях, бути комунікабельними. На думку авторів статті, для формування професійної майстерності та конкурентоздатності сучасного фахівця необхідне набуття комунікативного досвіду, що сприяє розвитку креативних здібностей здобувачів освіти та спонукає до самореалізації спеціалістів, активізує пізнавальні інтереси, реалізує евристичні здібності. Такий досвід здобувачі освіти набувають під час навчання колективного обговорення професійних проблем як складової ділової української мови. Тому мета статті полягає у визначенні оптимальних шляхів підготовки та проведення дискусії як однієї з форм колективного обговорення професійних проблем.

У статті дискусія трактується як обговорення певного спірного питання, дослідження проблеми, у якому кожна сторона, опонуючи думку співрозмовника, аргументує свою позицію і претендує на досягнення мети. Автор описав структуру дискусії; визначив труднощі навчання дискусії та уклав модель навчання її організації.

На думку автора статті, під час навчання ведення дискусії необхідне вироблення у здобувачів освіти навичок оптимальної мовної поведінки у професійній сфері, а саме: вплив на співрозмовника за допомогою вмілого використання різноманітних мовних засобів, опанування культурою монологу, діалогу та полілогу; вибір та послугоування різними комунікативно виправданими мовними засобами, приклади яких наводяться у статті.

Ключові слова: дискусія, ділова українська мова, колективне обговорення, мовні кліше, професійна компетентність.

The article is devoted to the specifics of teaching future philologists to collectively discuss professional problems in the form of a discussion. The relevance of the article's topic is that modern society needs people who are able not only

to find optimal solutions to complex issues on their own, but also to work in a team, to be flexible and creative, not to get lost in non-standard situations, and to be sociable. According to the authors of the article, the formation of professional skills and competitiveness of a modern specialist requires the acquisition of communication experience that promotes the development of students' creative abilities and encourages self-realization of specialists, activates cognitive interests, and realizes heuristic abilities. Students gain such experience while learning to collectively discuss professional problems as a component of the business Ukrainian language. Therefore, the purpose of the article is to determine the best ways to prepare and conduct a discussion as a form of collective discussion of professional problems.

The article interprets a discussion as a discussion of a certain controversial issue, a study of a problem in which each party, opposing the opinion of the interlocutor, argues its position and claims to achieve the goal. The author describes the structure of the discussion; identifies the difficulties of teaching the discussion and draws up a model for organizing its teaching.

According to the author of the article, when learning to conduct a discussion, it is necessary to develop the skills of optimal linguistic behavior in the professional sphere, namely: influence on the interlocutor through the skillful use of various linguistic means, mastering the culture of monologue, dialogue and polylogue; selection and use of various communicatively justified linguistic means, examples of which are given in the article.

Key words: discussion, business Ukrainian, collective discussion, language clichés, professional competence.

Постановка проблеми. В Законі України «Про освіту» від 2017 року зазначається: «Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» [1]. Іншими словами, сучасному суспільству потрібні люди, які вміють не тільки самостійно знаходити оптимальні розв'язання складних питань, а й працювати в колективі, проявляти гнучкість і творчість, не губитися в нестандартних ситуаціях, бути комунікабельними. Це обов'язково ґрунтується на спроможності чіткого та доступного для сприйняття формулювання інформації, знаходження необхідних каналів та форм її передачі, вміння не лише розуміти себе, а й інших зацікавлених партнерів-співрозмовників, і в процесі переговорів з урахуванням поставлених цілей досягати оптимального та взаємовигідного для усіх сторін результату.

У цьому контексті результат навчання здобувачів освіти діловій українській мові розглядається як рівень розвиненості їхньої професійної компетентності. Колективне обговорення професійних проблем як складова ділової української мови полягає у пошуку шляхів, методів, засобів удосконалення ситуації (об'єкта, процесу), створенні еталонних образів.

Іншими словами, сьогодні виникла потреба в освітніх технологіях, спрямованих на формування компетенцій та здібностей швидко адаптуватися у світі, що динамічно змінюється.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

В українських наукових колах дискусія розглядається здебільшого як метод навчання іноземних мов. Методиці навчання майбутніх філологів ведення дискусії англійською мовою на основі проблемних ситуацій присвятили свої розвідки І. Зайцева та М. Писанко [2]. Т. Москаль досліджувала навчання майбутніх учителів англійської мови професійно орієнтованої дискусії [3]. Вітчизняні лінгвісти О. Бігич, Л. Бондар та інші вивчали формування іншомовної професійно орієнтованої компетентності в годинні у студентів нелінгвістичних спеціальностей [4]. Дослідження В. Отруби та О. Коваль присвячені впровадженню дискусії як інтерактивної форми навчання у гібридний освітній процес [5]. І. Сущенко вивчає методи навчання дебатів [6]. Зі свого боку, особливості проведення навчальних дискусій досліджує О. Кадикало [7], а Н. Андронік аналізує інтонаційне оформлення дискусійного висловлювання [8]. М. Баган, З. Валюх та О. Мунтян проводять міжмовне когнітивне дослідження англійських та українських метафор з імпліцитним запереченням [9].

Відповідно до аналізу останніх досліджень та публікацій в наукових колах відсутні розвідки, присвячені навчанню колективного обговорення професійних проблем, зокрема у формі дискусії.

Мета статті полягає у визначенні оптимальних шляхів підготовки та проведення дискусії як форми колективного обговорення професійних проблем. Для досягнення поставленої мети необхідно розробити етапи підготовки й проведення дискусії та визначити мовні кліше, якими можуть послуговуватися здобувачі освіти під час проведення колективного обговорення. Така підготовка стане підґрунтям для успішної професійної діяльності майбутніх філологів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відомо, що основними видами ділового спіл-

кування є ділова бесіда, ділова нарада, ділові переговори, ділова полеміка та ділова дискусія. Ділова бесіда є передачею або обміном інформацією та думками з певних професійних питань або проблем. Водночас ділова нарада – це спосіб відкритого колективного обговорення ділових питань групою фахівців. Ділові переговори вважаються основним засобом узгодженого прийняття рішень у спілкуванні зацікавлених сторін. Ділова полеміка або суперечка – це зіткнення думок; розбіжності з певного питання, боротьба, під час якої кожна зі сторін відстоює свою точку зору. Ділова дискусія – обговорення певного спірного питання, дослідження проблеми, у якому кожна сторона, опонуючи думку співрозмовника, аргументує свою позицію і претендує на досягнення мети.

Цілеспрямоване групове обговорення конкретних професійних питань досягається насамперед у дискусії. Вона передбачає спільну роботу, обмін думками та прийняття рішень. Дискусія виявляє різні точки зору комунікантів і дає їм змогу сформулювати свої власні погляди на проблему. Відомо, що дискусія – один із найефективніших прийомів групової взаємодії [7]. Вона спрямована на обмін думками, варіантами рішень, інформацією, пропозиціями, порівняння ідей. Дискусія використовується для обговорення питань, тем або проблем, на які немає однозначних відповідей і для яких існує безліч варіантів рішень. У соціальних і гуманітарних науках можуть розглядатися різні теоретичні позиції щодо якогось явища або різні інтерпретації однієї й тієї самої події. У природничих, математичних і технічних науках дискусія використовується для вивчення й аналізу різних варіантів і способів розв'язання проблем [10].

Залучаючись до дискусії, здобувачі освіти беруть участь в опануванні наукових знань, а активні, цікаві та емоційні дискусії дають змогу набувати знань, які мають глибокий, усвідомлений, осмислений і тривалий ефект. Дискусії стимулюють творчі здібності здобувачів освіти, уміння знаходити нестандартні рішення. Крім пізнавальної мети, дискусія спрямована на розвиток особистісних якостей здобувачів освіти, їхніх комунікативних навичок, уміння аналізувати інформацію, будувати аргументовані докази своїх ідей та поглядів. Під час дискусії викладач має створювати умови для відкритого висловлення учасниками своїх ідей, позицій та ставлення до обговорюваної теми, а також для вивчення можливості зміни цих позицій у процесі групової взаємодії. Незалежно від характеру висловлюваних думок (доповнювальних або протилежних), осно-

вою дискусії є виявлення і зіставлення різних позицій, думок і рішень.

Дискусії показують, що кожне висловлювання можна інтерпретувати по-різному, що одне й те саме питання можна розглядати під різними кутами зору і що існує безліч варіантів рішень. Успіх або неуспіх дискусії багато в чому залежить від її організації та характеру роботи. Традиційно виокремлюють такі етапи дискусії: підготовчий і мотиваційно-орієнтаційний (орієнтація), виробничий (оцінювання) і рефлексивно-оціночний (синтез).

Підготовчий і мотиваційно-орієнтаційний етап (орієнтація): у межах обговорюваної теми ці етапи здебільшого складаються із самостійної (переважно позанавчальної) діяльності викладачів та здобувачів освіти. Ці етапи складаються з таких кроків. Спочатку необхідно визначити місце дискусії в освітньому процесі. На початковому етапі вивчення теми визначається рівень знань здобувачів освіти з теми, виявляються наявні уявлення про предмет (явище), розробляється план навчання. На середньому етапі вивчення теми під час дискусії здійснюється проміжний контроль знань, визначається ступінь засвоєння і розуміння здобувачами освіти матеріалу, виявляються аспекти, які потребують подальшого осмислення та опрацювання. Наприкінці вивчення теми дискусія використовується для аналізу засвоєння матеріалу, контролю та оцінки знань і глибини розуміння теми. Далі необхідно визначити тему дискусії та спланувати наступне заняття. Після цього слід познайомити здобувачів освіти із темою та метою обговорення (основним питанням дискусії). Наступний крок полягає в наданні списку джерел інформації з питання, що обговорюється (за потреби), та уточненні поняттєвого апарату. Потім здобувачам освіти пояснюються прийоми ведення дискусії (правила участі в дискусії, формат виступу).

Правила участі в дискусії (готують і роздають здобувачам освіти або проєктують на екран):

- будьте об'єктивні, логічні та послідовні у своїх міркуваннях;
- підкріплюйте кожне висловлювання фактами й аргументами;
- дайте можливість висловитися кожному учасникові;
- зважайте на думку й позицію кожного;
- обговорюйте лише тему дискусії;
- ставтеся одне до одного з повагою;
- кожному учасникові має бути надано 5–7 хвилин для виступу.

Формат виступів може бути таким: усне повідомлення; повідомлення з презентацією; повідомлення з роздатковим матеріалом тощо.

Далі викладачам необхідно визначити необхідний матеріал та обладнання для проведення дискусії:

- аудиторія з відповідною технікою (інтерактивна дошка);
- комп'ютерний клас;
- простора аудиторія з можливістю переміщення меблів (при роботі в групах);
- роздаткові матеріали (для рефлексії, пам'ятки).

Наступний крок полягає у формуванні груп для представлення різних думок (рішень, позицій) за темою дискусії. Мотивація здобувачів освіти до активної участі в дискусії є одним із ключових чинників у її підготовці. Перед початком основного етапу необхідно нагадати здобувачам освіти про правила участі в дискусії.

Протягом усієї роботи групи, викладачі виступають у ролі модераторів:

- стежать за виконанням основних правил участі в дискусії здобувачами освіти;
- координують діяльність учасників дискусії;
- спрямовують хід дискусії в потрібному напрямку;
- контролюють дотримання регламенту виступу здобувачів освіти;
- спільно зі здобувачами освіти аналізують і оцінюють запропоновані альтернативи.

Безпосереднє проведення дискусії – це аудиторна робота викладачів-модераторів і здобувачів освіти. Можна виділити такі кроки цього етапу:

- виступ здобувачів освіти – учасників дискусії;
- пред'явлення здобувачами освіти своїх аргументованих думок, рішень (з поданням фактів, прикладів, доказів своєї точки зору, позиції), що сприяє обміну та збору ідей за темою;
- спільне обговорення (перехресне опитування учасниками один одного з метою виявлення сильних і слабких сторін кожної позиції), що сприяє зануренню в тему та глибшому її аналізу;
- підсумки, аналіз та оцінка отриманих варіантів рішень.

Здобувачам освіти необхідно пояснити, якими мовними кліше вони можуть послуговуватися під час обговорення та обміну думками.

До мовних засобів вираження згоди належать, наприклад, такі:

Ви маєте рацію.

Я дотримуюся такої ж думки.

Я не заперечую.

Я дотримуюся Вашої думки.

Я поділяю Вашу точку зору.

Цього не можна заперечувати.

З цим не можна погодитися.

Категоричне підтвердження реалізується такими мовними засобами:

Безумовно. Безсумнівно. Без сумніву.

Цілком справедливо.

Цілковито згоден.

Абсолютно згоден.

Переконаний, що це так.

Часткова згода може бути виражена такими одиницями, як:

Якоюсь мірою це справедливо.

Припустимо, що це так.

Я не заперечую.

Якоюсь мірою можна з Вами погодитися.

Заперечення або незгода можуть бути виражені одиницями на кшталт:

Не згоден із Вами.

З цим не можна погодитися.

Ви помиляєтеся щодо ...

Я не поділяю Вашу точку зору.

Я не дотримуюся такої думки.

Цього не можна не заперечувати.

Зі свого боку, категоричне заперечення реалізується такими мовними кліше, як:

Переконаний, що це не так.

Зовсім не згоден з Вами.

Абсолютно не згоден.

Непряме заперечення можна виразити такими мовними кліше, як:

Мені здається, що це не так.

Гадаю, що це не зовсім так.

Це важко стверджувати.

Не хотілося б Вам заперечувати, але насправді це не так.

Сумнів вербалізується такими мовними кліше, як:

Напевно, це сумнівно, щоб ...

У цьому я дуже сумніваюся.

Може бути.

Навряд.

Важко сказати.

Слід також звернути увагу здобувачів освіти мовою кліше, які стосуються корекції під час дискусії:

Вибачте, я переб'ю вас.

Вибачте, але я хочу зазначити, що ...

Прошу вибачити, що перериваю, але ...

Ви відійшли від теми.

Повернемося до нашої теми.

Я все ж таки хотів би повернутися до розмови [10, с. 133].

Рефлексивно-оцінний етап, або етап консолідації, завершує роботу з обговорюваної теми та поля-

гає в підбитті її підсумків, консолідації вироблених рішень. Цей етап можна поділити на такі кроки:

- упорядкування, систематизація, спільна оцінка та аналіз отриманих результатів;
- зіставлення цілей дискусії з отриманими результатами;
- формулювання висновків про ефективність виконаної роботи;
- здійснення контролю знань, умінь здобувачів освіти за темою дискусії (тестування, контрольна робота, есе тощо);
- самооцінка здобувачів освіти про участь у дискусії;
- виявлення набутих фахових знань і вмінь, особистісних якостей.

Дискусія може використовуватися на заняттях не лише як об'єкт навчання заняття, але і як метод викладання.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Організація освітнього процесу з використанням дискусії як методу навчання, з одного боку, та як об'єкту навчання, з іншого боку, підвищує інтенсивність аудиторної роботи, формує мовні та мовленнєві компетенції, які здобувачі освіти можуть використати під час самостійної роботи у період навчання, а також у подальшій професійній діяльності.

Перспективу подальших розвідок вбачаємо у розробці методичних рекомендацій для навчання здобувачів освіти колективного обговорення професійних проблем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту: Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2017. № 38–39. Ст. 380.
2. Зайцева І. В., Писанко М. Л. Методика навчання майбутніх філологів ведення дискусії англійською мовою на основі проблемних ситуацій. *Вісник КНЛУ. Серія Педагогіка та психологія*. 2017. Випуск 27. С. 54–61.
3. Москаль Т. Навчання майбутніх учителів англійської мови професійно орієнтованої дискусії. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. № 3–4 (97–98). С. 118–128.
4. Теорія і практика формування іншомовної професійно орієнтованої компетентності в говорінні у студентів нелінгвістичних спеціальностей: Колективна монографія / О. Б. Бігич, Л. В. Бондар, М. М. Волошинова, Л. О. Максименко, О. М. Огуй, Я. В. Окопна, І. О. Сімкова. К.: Вид. центр КНЛУ, 2013. 385 с.
5. Отруба В. В., Коваль О. М. Актуальність впровадження дискусії як інтерактивної форми навчання у гібридний освітній процес. *Інноватика в освіті, науці та бізнесі: виклики та можливості: матеріали II Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених*, м. Київ, 18 листопада 2021 року. Т. 1. Київ: КНУТД, 2021. С. 102–106.
6. Навчання дебатів: збірка матеріалів для керівників дебатних клубів та вчителів, які навчають дебатів і дискусій; автор-укладач: І. Суценок. К., 2003. 32 с.
7. Психологія і педагогіка. Особливості проведення навчальних дискусій: навч.-метод. посібник; за ред. О. І. Кадикало. Львів: ЛІБС УБС НБУ, 2013. 20 с.
8. Андронік Н. П. Інтонаційне оформлення дискусійного висловлювання. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету України*. 2009. Вип. 63. С. 8–9.
9. Bahan Myroslava, Valiukh Zoia, Muntian Oleksandr. Metaphors with Implicit Negation in Modern English and Ukrainian: Cognitive and Linguodidactic Aspects. *Arab World English Journal (AWEJ)*. Special Issue on the English Language in Ukrainian Context, November. 2020. Pp. 50–67. DOI: <https://dx.doi.org/10.24093/awej/eit3.5>
10. Плотницька І. М. Ділова українська мова. Навчальний посібник. 3-тє видання. К.: Центр учбової літератури, 2008. 256 с.